

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitata ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Fundamentum remotæ præsentiae Dei ad omnes res est quantitas ipsius
virtualis ab essentia, & alijs perfectionibus virtute distincta. cap. 9.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Capreol.

sumptio intelligatur de loco improprie sumpto, neganda est: unde argumentum nihil cōcludit. Ad tertium negat Capreol. maiorem, & merito, quoniam deest aliquod membrum: possunt enim res esse simul, quatenus se tangunt, quem tactum ipse intelligit operationem, ego vero indistantiam iam explicatam. Ad quartum neganda est assumptio quoad eam partem, quæ asserit Deum non posse aliter concipi, quā sub ratione quidditativa, potest enim intelligi, ut accidentaliter præsens locis, ac rebus creatis. Ad cuius impugnationem respondetur ex hac conceptione minimè sequi Deum esse determinatum ad locum, extra quem non sit: ex eo enim, quod anima concipiatur præsens capiti minimè sequitur non esse præsente cordi: eodem modo, etiamsi Deus concipiatur præsens cœlo, potest esse extra illud in infinitis rebus, ac locis.

Fundamentum remotum præsentiæ Dei ad omnes res est quantitas, ipsius virtualis ab essentia, & alijs perfectionibus virtute distincta.

CAPVT IX.

L

Cum diuina ex creatis agnoscamus ex mutua præsentiā corporum inter se, & fundamento ipsius indagare debemus fundamentū præsentiæ Dei ad omnes res. In rebus autem corporeis duplex est fundamentum præsentiæ: alterum remotum, quod potest ab hac, vel illa præsentiā separari: alterum proximum, quod necessario coniungitur cum certa, ac determinata præsentiā. Remotum est quantitas: per hanc enim est corpus aptum in commensurari loco, vel cuius alteri rei corporeæ: & quia quoduis corpus quantum est mobile, & separabile ab altero, cum quantitate non necessario cohæret præsentiā cum alio corpore determinato. Ex quo patet præcisam rationem quantitatis non esse proximum fundamentum præsentiæ, quoniam in variata quantitate potest per motum localem præsentiā variari. Est autem proximum fundamentum præsentiæ contactus quantitatis, quo duorum corporum extrema sunt simul: nam, si se tangunt, absque dubio sibi mutuo præsentiā sunt, ac vice versa. Itaque in corporibus fundamentū remotum præsentiæ est quantitas, proximum contactus. In Deo autem, qui propriæ quantitatis, & contactus expers est, fundamentum præ-

sentiæ erit quantitas virtualis, & contactus metaphoricus. Sed quamam sit hæc quantitas, & contactus, controuersia est inter auctores: dicam ergo prius de quantitate, deinde de contactu.

II.

Vt vero incipiam à quantitate, obseruandum est quantitatem metaphoricam non vno solum modo dici. Nam, cum quantitas corporea sit mensura substantiæ, secundum quam fit comparatio penes maius, aut minus, quidquid aliquo modo subit hanc comparisonem, habet rationē metaphoricam quantitatis: ex quo prouenit, ut perfectio ipsa essentialis substantiæ, intentio qualitatis, extensio potentiæ, & alia id genus dicantur quantitates virtuales. Verum quantitas metaphorica in hac acceptione latissimè patet, nec facit ad institutum: nam etiamsi per impossibile daretur qualitas infinitæ intentionis, aut potentia infinitæ extensionis in genere potentiæ, si nihil amplius haberet, non proinde esset præsens omnibus rebus: videmus enim qualitates magis intensas in minore quantitate, quam remissas, nec tamen proinde coexistere pluribus rebus, ac locis. Concipienda vero est ad præsens institutum quantitas metaphorica, quatenus est perfectio magis similis, & proportionata propriæ: nam, sicut hæc pro sua magnitudine constituit substantiam in ea dispositione, ut possit commensurari tanto loco, ita perfectio illa, quæ substantiam carentem propria quantitate eo modo afficit, ut possit rebus alijs, & locis coexistere, dicitur quantitas virtualis: ut enim docet Auicenna in sua sufficientia relatus ab Ægidio in 1. d. 37. 2. p. primæ partis principalis q. 1. nulla res dicitur esse in loco, nisi propter quantitatem, vel magnitudinem suam. Et de hac respectu Dei videtur locutus Athanas. contra Gregales Sabellij: nam probare volens Deum non contineri loco, Ne inquiras, inquit, magnitudinem loci tam spatiosam, quæ capere possit Dei magnitudinem: non enim id, quod mensurabile est, in mensurato contineri poterit: Quibus verbis agnoscit in Deo magnitudinem, quæ sit ipsi ratio existendi in loco. De hac similiter loqui videtur Dion. c. 9. de diuin. nom. vbi sic ait: Magnus quidem appellatur Deus iuxta propriam ipsius magnitudinem, quæ magnis omnibus summet consortium tradit: & extrinsecus super omnem magnitudinem funditur, & supra expanditur, omnem continens locum, omnem transcendens numerum, omnem transiliens infinitatem: nam ex magnitudine solius intentionis, aut perfectionis essentialis non habet Deus, ut supra omnem magnitudinē corpoream fundatur, omnemque contineat locum, sed

Auicenna.
Ægid.

Athanasius.

Magn. Dion.

Ambrosius.

solum ex magnitudine, qua eminenter
equipollet magnitudini corporeæ: Eius-
dem magnitudinis meminit Ambrosius

Chrysost.

lib. 2. in Luc. super id cap. 1. *Hic erit magnus:*

Isidorus.

*Benè, inquit, magnus, late enim funditur
Dei virtus, late cælestis substantia magnitudo por-*

Rupertus.

rigitur. Et Chrysost. in id Psalm. 9. *Psallite*

Alcuinus.

Domino, qui habitat in Sion, dicens Deum lo-

Augustinus.

co nō circuncludi, *est enim infinita eius magni-*

III.

tudo: Isidorus lib. 1. sentent. de sum. bono

Aureol.

cap. 2. §. 3. Rupertus lib. 7. in Genes. cap. 23.
Alcuinus lib. 2. de Trinit. cap. 4. & auctor

lib. de speculo, cap. 22. apud Augustinum.

Est vero imprimis dubium, vtrum hæc

magnitudo virtualis distingatur aliquo

modo ab essentia diuina, & cæteris per-

fectionibus attributibus. Pro parte nega-

tia videtur esse Aureol. in 1. d. 37. q. vnica

art. 1. proposit. 5. & art. 3. proposit. 3. qui

ait magnitudinem diuinam, siue immen-

sitatem non esse aliud quam essentiam diu-

nam cum negatione distat à rebus: atque

ad eod non admittit rationem aliquam po-

sitiuam virtute distinctam ab essentia. Ille

tamen eodè ferè modo Philosophatur de

omnibus attributis, in quibus non agnoscit

aliud præter essentiam cum negatione ali-

qua, vel cōnotatione extrinseca quam sen-

tentiam iam impugnauit tract. 6. c. 7. Id ve-

ro specialiter de immenfitate suadet pr-

mo, quoniam magnitudo metaphorica nō

distinguitur virtute à re, cuius est magni-

tudo, ita vt possit concipi vna ab altera præ-

cisa per diuersos conceptus: magnitudo di-

uina nō est propria, sed metaphorica, vt p-

se patet: ergo nō distinguitur virtute ab es-

sentia, cuius est magnitudo. Mai. propositio

ostenditur, quoniam in omni re est aliqua

magnitudo metaphorica, vt cum dicitur

magna virtus, magna sapientia, vt enim ait

Augustinus.

Aug. lib. 6. de Trin. c. 8. in rebus, q nō mo-

le magna sunt, id est maius, q est melius,

nec tamè in virtute, aut sapientia est aliqua

ratio magnitudinis, quæ præscindi ab illa

possit, & huiusmodi magnitudinē esse idē

S. Thom.

re cum rebus ipsis, ait D. Thomas in 1. d. 17.

q. 2. art. 1. ad 3. Secundo Angeli habent quo-

que suam magnitudinē metaphoricam, ra-

tione cuius sunt in loco definitiuè: & tamen

non datur in ipsis aliqua ratio positiua

distincta à propria substantia, per quā sint in

loco: ergo neque Deus habebit vllā rationē

positiuam distinctā à ppria essentia, ratio-

ne cuius sit præsens loco. Consequentia est

manifesta, quoniam substantia diuina se-

cundum propriam rationem substantiæ

non est minus perfecta, quam substantia

Angelica: ergo, si hæc per se ipsam absque

ratione alia formali superaddita, habet vim

coexistendi loco, diuina quoque similiter

habebit. Tertio, Actualis existentia in lo-

co solum addit negationē distantia à loco,

& relationē presentia ad ipsum: ad hoc au-

tē est sufficiens fundamentū ipsa substantia

illimitata absque vlla alia ratione positiua:

ergo hæc est superflua, & proinde non est

dāda. Assumptio probatur: nam si conside-

retur diuina substantia cum sola illimitatio-

ne, & præscindatur oēs aliæ rationes positi-

uæ, eo ipso intelligitur apta, vt sit indistans

à quouis loco, & præsens omnibus. Vltimo

ita se habet æternitas ad coexistētiā Dei-

tatis cū tempore, vt immēsitās ad coexistē-

tiam ipsius cum loco, vt per se patet: æter-

nitās autem vt constabit tract. 10. cap. 5. nō

addit rationem formalem positiuam supra

existētiā diuinam: ergo neque immēsitās

addet supra substantiam. Cōsequentia osten-

ditur: nam, si sola existentia diuina sub cer-

tis negationibus, aut habitudinibus est apta

coexistere, ac respondere tempori, etiam

substantia diuina sub negatione finis, &

mensuræ erit apta respondere omni loco.

Rationes formales positiuæ quadam

sunt absolutæ, & respondent perfectioni-

bus creatis absolutis habentibus conceptus

precisos, vt se habet ratio formalis iustitiæ,

sapientiæ, & similibus: aliæ vero cōcipiun-

tur, vt modi aliarum, neque possunt omni-

no per intellectum ab illis præscindi, si in-

telligi debent in particulari: vt se habet in-

tensio, remissio, magnitudo perfectionis,

& similes aliæ: nemo enim potest apprehen-

dere gradualem intensiōē albedinis, quin

albedinē ipsam concipiat, neque itē magni-

tudinem perfectionis essentialis cuiusvis

naturæ, quin essentiam ipsius agnoscat: vt

probat Scot. quodlibet. q. 6. art. 1. §. *Contra Scot.*

ista: Nam circumscriptis ab homine omni-

bus alijs, quæ non sunt de eius ratione for-

mali intrinseca, ad huc habet propriam

magnitudinem perfectionis, siue finitatem in

genere entium: & hæc magnitudo non est

aliquid distinctum realiter à re, cuius est

magnitudo, etiam in rebus creatis. Et qui-

dem, si immenfitas sumeretur prout, ecur-

rit cum infinitate, maximè quatenus est in-

finitas intensiua perfectionū singularum,

non videretur improbabilis sententia Sco-

ti vbi supra asserentis illā esse idem cum es-

sentia, quasi modum eius, non autem quasi

perfectionē per se intelligibilem cum præ-

cissione ab essentia. Verum immēsitās aliter

se habet, nā quis perfectio diuina, siue per

modū essentia, siue per modū attributi cō-

siderata concipi potest cū præcissione ab im-

menfitate: ex quo sequitur ipsam nō esse mo-

dū intrinsecū rationi formali singularum.

sed

IV.

sed apprehendi posse conceptu proprio à singulis præciso, sicut magnitudo, siue quantitas substantiæ concipi potest abstractiue ab eadem, ut concipitur à Mathematicis. Verum ex eo, quod non sit modus intrinsecus, & concipi possit præcisa ab alijs perfectionibus, adhuc non sequitur esse perfectionem positiuam virtute distinctam ab essentia: nam perfectiones, quæ important negationem, ut vnitas, simplicitas, & similes possunt concipi præcise ab alijs attributis: & nihilominus non important perfectionem positiuam virtute distinctam ab essentia.

V. Dicendum tamen est magnitudinem Dei virtutalem, quam Theologi immensitatem appellant, quatenus est attributum, in quo fundatur præsentia in ordine ad omnem locum, & rem, esse rationem aliquam positiuam distinctam virtute ab essentia diuina. Ostenditur verò, quoniam omnis perfectio diuina, quæ æquipollat perfectioni creaturæ, & ratione distincta à cæteris omnibus perfectionibus creatis, distinguitur virtute ab alijs perfectionibus diuinis; potestque apprehendi præcise ab eisdem, ut constat ex dictis tractat. 6. cap. 8. ita vero se habet immensitas: quare distinguitur virtute ab essentia. Assumptio indicatur ab Anselmo in Monologio cap. 21. ubi loquens de præsentia Dei ad tempus, ac locum, cum dixisset Deum non esse proprie in tempore, aut loco, quia illis non circumscribitur, addit aduerbia temporis, ac loci, quodammodo de illo dici posse: *quoniam sic est præsens omnibus circumscriptis, ac mutabilibus, ac si circumscribatur eis semel locis.* Ex quibus planè colligitur habere æquipollenter, ac virtualiter quantitatem, quatenus præsens est loco extenso. Ostenditur verò ratione; quoniam essentia diuina considerata quatenus præcise continet essentiam creatam, aut quamuis aliam perfectionem distinctam à magnitudine proprie dicta, non est repletiva loci, aut apta præsens esse rebus omnibus: ergo solum eam vim habet, quatenus eminenter continet quantitatem. Antecedens patet in primis quoad præcisam rationem essentia, quoniam hæc solum dicitur ad se, nec habet ordinem ad locum: ergo essentia diuina, quatenus eminenter continet rationem essentia, vel substantia creatæ, non habet rationem immensitatis. Antecedens ostenditur: quoniam, si ratio essentia, sub propria ratione diceret ordinem ad coexistendum præsentia rebus, vel locis, quo perfectior esset, diceret ordinem ad plures res, vel maiorem locum.

Hoc verò est falsum; nam perfectior est natura Hominis, quam Elephanti, & natura formicæ, quam lapidis, & tamen & lapis formicam, & Elephanti excedit Hominem magnitudine, & ordine ad maiorem locum: & perfectior candor est in exigua margarita, quam in pede Equi, ut ait Auctor. 6. principiorum in cap. de susceptione magis, ac minus: ergo ratio præcisa essentia non importat fundamentum presentia, aut vim repletiuam loci. Sequela maioris ostenditur, quoniam ut ait Augustinus lib. 6. de Trinitate cap. 8. in rebus, quæ non mole magnæ sunt, id est maius, quod est melius: ac verò essentia sub præcisa ratione essentia, non est magna mole, sed virtute: ergo si præcise sub ratione essentia est ratio existendi in loco, quo perfectior fuerit, eo erit maior in ordine ad locum. Idipsum ratione ostenditur, quoniam quo ratio aliqua perfectior est, eo perfectiora sunt ea, quæ sunt eidem omnino cum illa re, & ratione: si verò vis repletiva loci, & fundamentum presentia non distinguitur ab essentia virtute, est idem cum illa re, & ratione: quare, quo maior fuerit essentia secundum esse, eo maior erit in ordine ad locum.

Gilbertus.

Augustin.

VI. Ad primum argumentum respondeo magnitudinem metaphoricam esse duplicem, alteram intensiuam, alteram extensiuam in ordine ad locum: & principium assumptum, esto, sit verum de magnitudine metaphorica intensiua, non esse de extensiua: & proinde negandum in eo sensu. Ratio verò, quæ ad illud probandum adducitur, solum procedit de ijs, quæ habent magnitudinem intensiuam, ut patet in exemplis adductis: & de ijsdem quoque loquitur Augustinus. Secundum argumentum tangit difficultatē de ratione formali, qua Angelus est locabilis, de qua est eadem ferè controuersia, quæ de Deo, & ideo argumentum ab hac re sumptum non habet vim. Nam si quis dicat Angelum esse in loco per modum aliquem distinctum ex natura rei à substantia ipsius, dicit etiam in diuina essentia requiri aliquid positiuum virtute distinctum, quod æquipollenter contineat non solum quantitatem, sed modum illum Angelicum. Si quis autem existimet Angelum esse in loco per propriam substantiam absque alia ratione formali distincta ex natura rei, dicit substantiam Angeli habere rationem quantitatis virtualis, quatenus respondet spatio diuisibili loci: atque adeo sub ea ratione distingui virtute à se ipsa, quatenus præcise concipitur ut essentia substantialis. Ad tertium ad-

illa interim maiore propositione, de qua est controuersia inferius explicanda, neganda est assumptio. Ad eius confirmationem respondetur, tamen si demus substantiam illimitatam esse rationem existendi in omni loco, tamen hanc ipsam illimitationem ad locum non fundari in substantia sub præcisa ratione substantiæ, sed sub ratione quantitatis, siue magnitudinis virtualis. Illimitatio enim circa aliquam perfectionem radicatur immediate in ipsa ratione formali perfectionis ipsius: Et ita illimitatio in genere perfectionis essentialis oritur immediate ex ratione essentiali, qua essentia est: illimitatio quoad effectus producendos prouenit ex propria ratione omnipotentiae diuinæ, qua potentia actiua est: eodemque modo illimitatio quoad locum nascitur ex essentia diuina, quatenus est quantitas virtualis in ordine ad locum. Vltimum aduersus eos, qui existimant durationem creatam distingui ex natura rei à subiecto durante, non habet vim: nam dicunt etiam æternitatem significare rationem positiuam virtute distinctam ab existentia diuina, & non solam existentiam sub aliqua negatione, vel habitudine. Apud eos autem, qui oppositum sentiunt, plus ponderis habet: negabunt tamen consequentiam, & reddent rationem discriminationis: Ea verò est quoniam in rebus creatis ipsamet existentia sub illis negationibus, aut habitudinibus apprehensa absque alia ratione positiva superaddita habet rationem durationis: nec est vlla duratio creata intrinseca subiecto, quæ ab illius existentia distinguatur à parte rei, siquidem ipsum quoque tempus est prorsus idem ex natura rei cum motu primi mobilis; quare de re dicam tractatu decimo huius libri: & ideo, cum distinctio virtualis in diuinis colligatur ex continentia virtuali, & æquipollentia perfectionum creaturarum suapte natura distinctarum, non est vnde fumatur distinctio virtualis æternitatis ab essentia diuina. At verò magnitudo formalis, & propria, ratione cuius corpora sunt in loco, est ratio formalis positiva distincta ex natura rei à substantia: & ideo essentia diuina, vt comparatur ad locum sub ratione immensitatis, distinguitur virtute à se ipsa sub ratione essentiali substantialis, quoniam magnitudo, cui æquiualeat vt immensitas, distingui-

tur ex natura rei ab essentia substantiæ corporalis, cui diuinitas æquipollet vt essentia.

Nunc explicandum est vtrum immensitas coincidat cum aliquo ex diuinis attributis. Videbitur autem esse prorsus idem cum omnipotentia, quod sentire videntur Doctores referendi capit. decimo, numero secundo, qui dicunt Deum esse rebus omnibus præsentem per ipsam operationem, quæ est velut quidam contactus ad locum, & creaturas, in quibus est: ipsa verò operatio, cum sit aliquid ad extra, neque conueniat Deo necessario, esse nequit propria ratio immensitatis, quæ est perfectio Dei necessaria: sed habet se ad immensitatem, sicut contactus quantitatis ad quantitatem formalem: hic verò immediate fundatur in ipsa quantitate: ergo, cum operatio Dei ad extra emanet immediate ab omnipotentia, hæc est quantitas Dei metaphorica, siue immensitas ipsa, qua est aptus esse præsens omni loco.

Ostenditur verò hæc sententia in primis autoritate Hilarij, libro octauo de Trinitate; Vbi Deus, inquit, *immensus virtutis est, qui nusquam non adsit, nec desit vique*: Nisi autem ratio virtutis, & omnipotentiae diuinæ esset fundamentum præsentia litatis ad omnem locum, perfectio inepte diceret Deum immensæ virtutis esse ex eo, quod adsit omni loco, & nulli desit. Accedit Nyssenus orat. 1. de Christi resurrectione post medium de Christo loquens. *Qui per diuinam, inquit, potentiam ubique est*, & Augustinus libro secundo de sermone Domini in monte cap. 5. *Ubiq[ue], inquit, præsens est non locorum spatij, sed maiestatis potentia*: Anselm. item in Elucidario initio. *In omni loco, inquit, totus esse ideo dicitur, quia in nullo loco impotentior est, plusquam in alio, vt enim in Cælo, sic potens est in inferno*. Qui Patres non obscure significant fundamentum, per quod Deus est ubique, & præsens omnibus, esse omnipotentiam: taceat Athanasius Epistol. de decretis Synod. Nycen. contra hæres. Arian. inter principium, & medium his verbis. *Deus per se existit, omniaque in se continet, & à nullo continetur, & in omnibus est secundum suam bonitatem, & potestatem*; ideoque extra omnia est secundum propriam naturam: solum agnoscens modum existendi in rebus per potestatem, & bonitatem, quæ duo sunt principia causalitatis ad extra. Et contra Gregales Sabellij, cum dixisset Deum non implere vniuersa corporali modo,

subdit

VII.

VIII.

Hilarij.

Nysseni.

Augustini.

Anselm.

Athanasij.

subdit causam dicens; *Deus enim ut vis, ac potentia continet omnia, eo quod potentia incorporealis, & inuisibilis sit, non ambiens, nec ambita.* Si potentia non esset ratio existendi in loco, perperam redderet pro ratione, cur Deus non sit in loco extensus, & conclusus potentia immaterialitatem, & inuisibilitatem. Probatur deinde ratione, primo quoniam magnitudo omnis, aut est molis, aut virtutis, in Deo non est magnitudo molis, ut per se patet, & fuse probat Philosophus libr. octauo, *Physic. text. 86.* & libro duodecimo *Metaphys. text. 41.* erit ergo magnitudo virtutis, ut habetur ex Fulgentio in libro de fide ad Petrum, cap. 9. ubi firmissime, inquit, *tene, & nullatenus dubites Trinitatem Deum immensum esse virtute, non mole.* Nihil verò habet rationem virtutis nisi in ordine ad operationem: ergo, cum virtus diuina, & omnipotentia recurrant, magnitudo virtutis, qua Deus est aptus coexistere loco, est ipsa omnipotentia. Secundò, quoniam id est ratio presentia ad locum, & res alias creatas, quod ex parte existentis in loco immediatius attingit locum: presentia quippe ad locum est habitudo immediata: ex omnibus autem perfectionibus attributabilibus nulla immediatius attingit locum, & res creatas, quam omnipotentia diuina: ergo hæc est ratio existendi in loco. Assumptio patet, quoniam Deus non attingit locum tactu quantitativo, sed tactu virtutis: hic verò immediate procedit à virtute operatrice: ergo hæc est illa vis, ratione cuius Deus est in loco.

IX. Dico secundum. Omnipotentia non est magnitudo virtualis, qua Deus est presentis rebus omnibus. Est de mente omnium, qui negant Deum esse per se, & formaliter presentem rebus omnibus per operationem, quos referam cap. sequenti. Ostenditur autem primo: quoniam omnipotentia est vnicum attributum eminenter continens omnem potentiam creatam, & intelligitur à nobis per ordinem ad operationes, vel effectus ad extra, ita ut si concipiatur potentia actiua sub habitu dine ad omne possibile passivum, verè constet ratio omnipotentia, quantumvis præcendantur reliquæ omnes rationes formales: ergo omnipotentia non est magnitudo virtualis, quæ est fundamentum presentia ad res omnes. Apparens constat apud omnes Theologos, qui omnipotentiam numerant quali vnum attributum à cæteris contradiuissimum, & definiunt per ordinem ad id, quod fieri non implicat contradictionem; in qua finitione

non permiscetur aliquid pertinens ad cæteras rationes attributales. Consequentia verò facile deducitur, quoniam quantitas virtualis, quæ est fundamentum coexistentia cum rebus aliis, secundum propriam rationem formalem est essentia diuina, prout æquipollet quantitati corporeæ, qua res diffusa loco coexistunt, ac sunt presentes alijs: ergo, sicut in nobis differt realiter, & essentialiter potentia actiua à propria magnitudine, ita differt in Deo omnipotentia à quantitate virtuali. Denique illa, quorum rationes mutuo præcisæ per intellectum manent integræ, non habent eandem prorsus formalitatem, etiam virtute indistinctam: id verò conuenit omnipotentia, & immensitati: ergo non constant eadem prorsus formalitate, sed mutuo distinguuntur virtute. Assumptio probatur: nam, si per impossibile fingeremus vim aliquam operatricem certo, & finito loco conclusam non habere terminum quoad effectus, & habere pro obiecto omne possibile, constaret propria ratio omnipotentia, & tamen non includeret rationem immensitatis, quoad locum, ut per se patet: contra verò, si fingeremus substantiam aliquam infinitæ magnitudinis virtualis in ordine ad locum, habet tamen vim operandi finitam, constaret ratio immensitatis sine ratione omnipotentia: quare rationes formales ipsarum mutuo præcisæ per intellectum adhuc manent integræ, atque perfectæ. Neque soluitur dicendo supponi à nobis impossibile: Nam si suppositio est impossibilis, & id, quod tolli supponitur, est ipsa ratio alterius, vel ad illam intrinsece pertinet, non manet integra ratio illius, ut si supponatur tolli rationem animalis, vel rationalis, hoc ipso dissolvitur, nec potest manere integra ratio hominis. Contra verò, etiam si suppositio sit impossibilis, & sublato vno manet integra ratio alterius, id, quod sublatum est, minimè pertinet ad rationem illius: ut si sublata per impossibile risibilibitate ab Homine, adhuc constaret definitio Hominis, rectè concluditur risibilitatem non esse ipsammet rationem formalem Hominis, aut ad eam intrinsece pertinere: similiter, et si facta suppositio sit impossibilis, si tamen ea facta adhuc restat integra ratio immensitatis præcisæ omnipotentia, profecto hæc non est ipsa vis repletiua loci, & fundamentum presentia ad res creatas.

Ad auctoritatem Diui Hilarij respondet X. deo in-

deo, in primis ipsum non explicare vtrum loquatur solum de virtute actiua; nam etiam immensitas ipsa dicitur à Theologis vis replendi locum: atque adeo comprehendendi potest nomine virtutis: quo sensu ex eo, quod nusquam non adsit, nec desit vsquam, rectè colligitur esse immensæ virtutis: & contra ex eo, quod immensæ virtutis sit, rectè colligitur, quod nusquam non adsit, nec desit vsquam. Respondeo secundò, cum attributa sint mutuo connexa, rectè ex vno colligi alterum: maximè cum tactus actiuus omnipotentia sit necessario coniunctus cum tactu præsentia litatis. Eodem modo respondendum est ad testimonia Nysseni, Augustini, & Anselmi: frequenter enim propter hanc connexionem Patres coniungunt præsentiam potentia, & substantia diuinæ ad res omnes. Ambros. lib. 2. in Lucam, in id capit. 1. *Hic erit magnus, bene inquit, magnus, latè enim funditur Dei virtus, latè celestis substantia magnitudo porrigitur.* Augustin. lib. 7. de Ciuit. cap. 30. *Deus ubique totus implens Cælum, & terram, præsentem potentia, non absente natura, & optimè Anselm. in Monolog. cap. 19. Primus locus Athanasij non nihil difficultatis habet, videtur enim significare rationem, cur Deus sit in rebus, esse ipsammet potestatem. Verum non est ea mens Diui Athanasij alioquin non sola omnipotentia, sed etiam bonitas erit fundamentum præsentia, quod nemo ait. Mens ergò Athanas. est declarare Deum secundum se, propriamque naturam esse segregatum à rebus, & impermixtum, atque immensum, & ideo per se, inquit, existit, & à nullo continetur; & secundum propriam naturam, est extra omnia: deinde verò reddere rationem cur specialem modum, & quasi determinatum habeat in rebus, quo extra illas non est: & hoc ait provenire ex bonitate, & potestate; ex bonitate, quatenus voluit has determinate res operari, ex potestate verò quatenus has solū condidit: quia itaque res sunt actu in se per participationem actua lem bonitatis, & exercitium potestatis diuinæ, & actualis existentia ipsarum requiritur ad hoc, vt sint terminus præsentia diuinæ, idcirco Athanas. cum de modo existendi in rebus loquitur, bonitatis meminit, ac potestatis: non verò ex eo, quod credat has coincidere formaliter cum immensitate: nam, cum hæc comitetur naturam extra res, etiam per bonitatem, & potestatem esset extra res, cuius oppositum supponit, quia nimirum accipit bonitatem, & potestatem pro suis effectibus. Ad secundum testimo-*

Ambrosius.

Augustinus.

Anselmus.

Athanasius.

nium eiusdem responderi potest eodè fere modò, quo responsum est ad dictum S. Hilarij. Responderetur secundo Athanasio, non reddere rationem simpliciter cur Deus non sit in loco, sed cur non sit per commensurationem, & circumscriptionem, vt corpora; & cur non contentus omnia contineat: vt patet tum ex verbis ipsis, tum ex antecedentibus, dixerat enim Deum non se porrigere, aut circumscribere ad modum rei corporalis, sed continere omnia non contentum. Et quia continere pertinet ad omnipotentiam, idcirco ait ipsum eo, quod potentia incorporea sit, non circumscripta loco, aut quasi extrinsecus solum res ambiens, non commensurari loco, neque per illum, aut cum illo distendi.

Ad primum argumentum respondendum est quantitatem virtutis non esse idem atque quantitatem potentia, vt colligitur ex doctrina Diui Thomæ 1. part. qu. 42. articul. 1. ad 1. de veritate quaestione 8. artic. 14. ad 19. & in 1. dist. 17. q. 2. art. 1. vbi asserit quãtita tem virtutis esse qualitatem, id est, formam ipsam substantialem: perspicuū verò est hanc non esse virtutem actiuam. Quin verò citatis locis, & primo contra Gent. c. 43. diuidit quantitatem in tria membra, quia scilicet alia est quantitas perfectionis, alia virtutis, alia molis, ex quo patet quantitatem perfectionis contineri interdum sub quantitate virtutis, ideoque hanc prout solum contradiuiditur à quantitate molis, non esse præcise quantitatem virtutis actiuæ. Dicitur verò quantitas virtutis quia aliquo modo cõtinet virtutem rationem quãtita tis. Vnde patet ex eo, quod Fulgent. agnoscat in Deo solam quantitatem virtutis, minimè colligi immensitatē, quæ est magnitudo diuina, consistere in ipsa Dei omnipotentia. Ad secundū respondetur multiplicem esse immediationem, ad præsens verò institutum duplicem considerari posse, alteram rei ad rem, alteram causæ ad effectum. Vtramque verò in suo ordine nõ admittere medium: atque adeo neutram comparari cum altera secundum magis, & minus in ratione tactus virtualis. Immediationem verò, quæ per se requiritur secundum tactum præsentialem, non esse immediationem effectus ad causam, aut causæ ad effectum, quia non repugnat vt inter duo sibi mutuo præsentia, nulla eiusmodi moditudo intercedat, sed solū per se requiritur immediatio rei ad resecundum sitū, vel indistantiā. Hoc posito negada est consequentia, licet. n. immensitas non immediatius attingat res, quàm omnipotentia, quia quælibet in suo ordine immediate attingit, om-

XI.

S. Thomas.

II.

Thomas.
Athen.
Hilari.
Augustin.
Anselm.
Fulgent.

git omnipotentia immediatione causalitatis, immenfitas autem immediatione praesentiae, siue indistantiae localis, non proinde sequitur omnipotentiam esse propriam rationem, ut Deus sit praesens rebus, ac locis: quoniam immediatus eius tactus ad res creatas, quatenus praecise concipitur in ratione operationis, non est immediatus immediatione rei ad rem, sed causalitatis ad effectum.

Completa ratio fundamentalis praesentiae Dei ad creaturas non est operatio ad extra, sed immenfitas cum indistantia priuatiua utriusque extremi.

CAPUT X.

I. **S**ola quantitas non est completa ratio praesentiae, aut existendi in loco, sed praeterea requiritur aliquis contactus: ut superius dictum est: quare licet immenfitatem diuinam concipiamus, ut quantitatem Dei virtualement, & ut fundamentum remotum praesentiae, & coexistentiae cum rebus omnibus, ac locis, oportet indagare contactum eius ad creaturas, & rationem proximam praesentiae inter Deum, & ipsas.

II. Fundamentum proximum huius praesentiae esse operationem Dei externam censet Diuus Thomas in 1. distinct. 37. qu. 1. artic. 1. & quest. 2. artic. 1. & 3. & 1. parte, quest. octaua, artic. 1. ad 2. & art. 2. cum Caietano, Syluestro, Iauello, & aliis Recentioribus Thomistis ibidem, & libro tertio contra Gest. cap. 68. cum Ferrariensi. Aegidius in 1. distinct. 37. secund. parte, primae partis principalis quest. prima. Capreolus quest. vnica ad argumenta contra primam Conclusionem. Hispaniens. quest. vn. artic. 3. notabil. 1. & artic. quarto, ad argumenta contra primam conclusionem. Soncinas quest. secunda, conclusionem tertia, & quarta, & octaua. Argentin. questione vn. artic. 1. conclusionem secunda. & Abulens. in capit. secundo. Exod. quest. 46. Ita verò ait Diuus Thomas artic. secundo citato expremo sententiarum: *Essentia Dei cum sit absoluta ab omni creatura, non est in creatura, nisi in quantum applicatur sibi per operationem, & secundum hoc, quod operatur in re dicitur esse in re per praesentiam, secundum quod oportet operans operato aliquo modo praesens*

esse: & quia operatio non deserit virtutem diuinam, à qua exit, ideo dicitur esse in re per potentiam, & quia virtus est ipsa essentia, ideo consequitur, ut in re etiam per essentiam sit. Quibus verbis satis indicat operationem esse applicationem diuinæ potentiae, atque essentiae ad res creatas. Quam sententiam quaest. tertia, eiusdem distinctionis articulo primo, extendit ad omnem substantiam spiritualement, quàm secundum se absolutam esse credit ab omni loco, solumque in illo esse per quandam applicationem. Hanc verò fieri solum per actionem in substantiis completis materię expertibus probat hoc discursu: hæc applicatio, inquit, vel intelligitur secundum situm, aut contactum, vel secundum formam, vel secundum operationem aliquam: secundum formam, sicut anima est in corpore, quo modo non sunt substantiae spirituales completæ, quæ non sunt actus corporis: secundum situm determinatum, sicut punctus est in linea, quam terminat: qua ratione non se habent spirituales substantiae, quæ non habent situm in magnitudine: secundum contactum, quo modo corpus est in loco: contactus verò huiusmodi non conuenit substantiae spirituali: restat ergò, ut sit praesens loco per operationem, quæ est contactus virtualis, ac Metaphoricus. Quidam recentiores Metaphysici, ita interpretantur Diu. Thomam, ut dicant illum non asserere operationem esse fundamentum praesentiae Dei ad res creatas: hanc enim aiunt fundari in ipsa Dei substantia, prout est indistans à rebus: sed solum velle Sanctum Doctorem, ut hæc praesentia non habeat rationem existendi in loco, nisi per operationem, in qua fundatur aliqua habitudo ad locum, quoniam sola indistantia, siuæ praesentia non est satis, ut res dicatur esse tanquam in loco, in alia, cui est praesens: nam duo Angeli possunt esse indistantes secundum locum, & duo corpora se inuicem penetrantia, nec tamen vnum est in altero ut in loco, atque adeo sola praesentia non sufficit. Quidquid tamen sit de hac difficultate, de qua inferius dicam, tamen Diuus Thomas operationem censet esse rationem praesentiae Dei ad creaturas, ut constat ex citatis verbis ipsius: Et in hoc sensu Sanctum Doctorem intellexerunt, & sequuntur Doctores citati.

Et huic dicendi modo fauet modus loquendi sacrarum literarum: nam frequenter

Capreol.
Hispanens.
Soncinas.
Argentin.
Abulens.

III.

Thomas.
Caietan.
Syluest.
Iauell.
Recentior.
Aegid.